

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
412- 96/2020

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 34227 датум: 20. октобар 2020.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској станици Алексинач

Праћење спровођења препорука из Извештаја Европског
комитета за спречавање мучења и нечовечних или
понижавајућих казни или поступака о посети Републици
Србији из 2017. год.

Београд, октобар 2020. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. године.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Полицијска станица Алексинац Полицијске управе Ниш
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	25. септембар 2020. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење спровођења препорука из Извештаја о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ) Републици Србији из 2017. године
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2020. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана и руководиоца НПМ Чланови тима: др Снежана Павлекић, лекар специјалиста судске медицине др Мира Петровић, лекар специјалиста психијатар

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Члановима мониторинг тима пружене су тражене информације, омогућен обилазак просторија и увид у затражену релевантну документацију о задржавању лица и примени полицијских овлашћења, као и увид у притужбе грађана на поступање полицијских службеника.

Професионално поступање полицијских службеника током посете НПМ, представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

ТОК ПОСЕТЕ

Чланове тима НПМ примио је командир ПС Алексинац. У уводном разговору, представљени су чланови тима и циљеви посете, а потом је у пратњи командира извршен обилазак просторија за задржавање, просторије за чување одузетих предмета у вези са кривичним делом и канцеларија криминалистичких инспектора. Након тога, извршен је увид у документацију о задржавању лица, увид у притужбе грађана, као и извештаје о употреби средстава принуде од почетка 2020. године. На крају посете, НПМ је изнео прелиминарна запажања о обављеној посети.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА СРТ

1. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује органима Републике Србије да направе засебан складишни простор за све заплењене предмете у свакој полицијској станици, почев од седишта полицијских управа. Истовремено, они треба да обезбеде да сво оружје и други предмети заплењени током кривичних истрага буду унети у посебан регистар, и обележени на одговарајући начин (наводећи случај на који се односе) и одложени у засебан складишни простор. Заплењени уређаји за електро-шокове, боксери, палице за бејзбол, електрични продужни каблови, итд. никада не треба да се држе у просторијама у којима се саслушава или држи лице лишено слободе.

НАЛАЗ НПМ:

У ПС Алексинац постоји посебна просторија намењена за чување одузетих предмета. Иако је просторија уредна, приметан је недостатак полица за одлагање одузетих предмета. Осим предмета који су означени тако да се могу повезати са књигом евиденција одузетих предмета и делом из ког потичу, затечено је неколико неозначених предмета за које не постоје подаци из кога дела потичу.

Одузете психоактивне супстанце се одмах носе на вештачење, док се оружје и вреднији предмети предају тужилаштву уз пријаву.

Књига евиденције о одузетим предметима садржи следеће податке: назив предмета, датум одузимања предмета, име лица од кога је предмет одузет, опис предмета, име лица тј. полицијског службеника који је одузео предмет и из које је полицијске станице и број захтева за одузимање предмета.

Обиласком канцеларија криминалистичких инспектора нису затечени нестандартни предмети.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПС Алексинац ће у будућем раду све одузете предмете на одговарајући начин обележавати (са назнаком случаја на који се односи) и уносити у Књигу евиденције одузетих предмета.

2. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се полицијски службеници редовно подсећају на ова основна начела, укључујући практичне вежбе. Надаље, свака употреба силе од стране службених лица за спровођење закона треба да буде правилно документована (опис чињеница, наведене све повреде, да ли је лице лишено слободе одведено у болницу, итд.).

НАЛАЗ НПМ:

Од почетка 2020. године у ПС Алексинац евидентирано је 11 случајева употребе средстава принуде, од чега су у свим случајевима употребљена средства за везивање, а у пет случајева и примена физичке снаге.

Тим НПМ је извршио увид у поједине предмете о употреби средстава принуде, пре свега физичке снаге, те утврдио да извештаји полицијских службеника садрже детаљан опис догађаја, разлог и законски основ за употребу средства принуде, време, место,

врсту и начин употребе средства принуде, име лица према коме је средство употребљено, имена службеника који су употребили средство принуде, евентуалне последице употребе и друге прописане податке. НПМ оцењује да такви подаци омогућавају да се спроведе ваљан поступак оцене оправданости и правилности употребе средстава принуде.

Уз документацију о примени средстава принуде се прилаже и службена белешка полицијског службеника, који је применио средства принуде, о томе да ли лице према коме је примењено средство принуде има примедби на поступање полицијских службеника, као и податак о томе да је лице упознато са тим да може поднети притужбу на поступање полицијског службеника који је применио средство принуде. НПМ похваљује чињеницу да је у документацији у коју је вршио увид утврдио да су полицијски службеници у појединим случајевима узимали изјаве лица над којим је употребљено средство принуде у вези са околностима њене употребе. Тим НПМ сматра да је узимање овакве изјаве неопходно за ваљану оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде, нарочито у ситуацијама када, поред полицијских службеника и лица према коме су средства принуде употребљена, нема других сведока догађаја. НПМ указује да је потребно узимати и писане изјаве евентуалних сведока догађаја, како би поступак оцене оправданости и правилности употребе средстава принуде био спроведен на основу свих доступних чињеница и околности од значаја за давање такве оцене и на што објективнији начин.

3. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да министар унутрашњих послова, директор полиције и начелници полицијских управа пошаљу снажну поруку да је неадекватно поступање према лицима лишеним слободе противзаконито, непрофесионално и да подлеже одговарајућим санкцијама. Ову поруку треба понављати у одговарајућим временским размацама на нивоу полицијских управа. Надаље, надлежни органи треба да обезбеде да сви наводи о неадекватном поступању буду предмет истраге, и да виши службеници сnose командну одговорност за своје обавезе.

НАЛАЗ НПМ:

Од почетка године поднете су три притужбе на поступање полицијских службеника, али се ниједна није односила на злостављање и мучење.

4. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије делују тако да обезбеде да криминалистички инспектори обављају своје дужности у складу са одговарајућим одредбама Законика о кривичном поступку. У ту сврху потребно је редовно организовати стручно оспособљавање за ове службенике, које треба да обухвати одговарајуће технике саслушања и истраге, као и спречавање неадекватног поступања. Уопштено говорећи, Комитет жели да буде обавештен о различитим елементима који чине саставни део ригорозне процедуре запошљавања полицијских службеника. Надаље, органи Републике Србије треба да успоставе наменске просторије за саслушање, опремљене аудио и/или видео опремом за снимање полицијских саслушања.

НАЛАЗ НПМ:

Криминалистички инспектори, нису похађали посебне обуке о техникама саслушања и понашања током саслушања. Сертификат за рад са малолетницима поседују 4

полицajsка службеника а 7 полицajских службеника поседује сертификат за спречавање насиља у породици. Ниједан полицajски службеник није похађао обуку за поступање према лицима са менталним сметњама.

Према службеним наводима, саслушања се обављају у канцеларији у којој се одвија и поверљив разговор са адвокатом или у канцеларијама криминалистичких инспектора јер не постоји посебна просторија за саслушање.

ПРЕПОРУКЕ из посете НПМ 2020. године

Министарство унутрашњих послова ће за полицajске службенике ПС Алексинац организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања.

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности у циљу обезбеђивања посебне просторије за саслушање лица у ПС Алексинац опремљене техничком опремом за аудио и/или видео снимање поступака саслушања лица.

Министарство унутрашњих послова ће за полицajске службенике организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама.

5. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет позива органе Републике Србије да обезбеде да сва лица лишена слободе од стране полицije, из било ког разлога, добију право да обавесте блиског сродника или треће лице по свом слободном избору о својој ситуацији од самог почетка лишења слободе (тј. од тренутка довођења у полицajску станицу). Такође, задржана лица треба да добију повратне информације о томе да ли је блиски сродник или друго лице обавештено о чињеници да су задржана.

НАЛАЗ НПМ:

Према службеним наводима лица која су лишена слободе од стране полицajских службеника ПС Алексинац се, по доласку у службене просторије усменим, а затим и писаним путем (уручивањем обавештења о правима), обавештавају о праву да о њиховом лишењу слободе могу обавестити члана породице или треће лице по сопственом избору.

У случајевима када лице жели да обавести о свом задржавању члана породице или треће лице, полицajски службеници то омогућавају задржаном лицу тако што позивају број телефона који им дао задржано лице, а након успостављања везе задржано лице контактира са чланом породице или другим блиским лицем у присуству полицajских службеника. Увидом у предмете о задржавању утврђено је да се у записнику о задржавању констатује да је обавештено треће лице и које, али не и време када је то лице обавештено.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПС Алексинац ће у случајевима задржавања грађана у записник о задржавању унети податак о томе када је члан породице или блиско лице обавештено о његовом лишењу слободе.

6. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет позива органе Републике Србије да предузму кораке да обезбеде да се право приступа браниоцу делотворно примењује од самог почетка лишења слободе од стране полиције.

НАЛАЗ НПМ:

НПМ је утврдио да у свим записницима о задржавању стоји податак да је лице обавестило браниоца о задржавању, уз навођење и имена и презимена браниоца. Такође, утврђено је да је у неколико случајева изјављена жалба на решење о задржавању преко адвоката, а предаја ове жалбе врши се преко ПУ Ниш.

7. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде да се начело лекарске поверљивости строго поштује у светлу горе наведених запажања. У том циљу и у складу са тим треба адекватно изменити и допунити Упутство о поступању полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима.

НАЛАЗ НПМ:

Лекарски преглед за доведена, односно задржана лица обавља се ако то захтева задржано лице или уколико лице има повреде. Према службеним наводима, из разлога што је неретко реч о лицима која су агресивна и у алкохолисаном стању, полицијски службеници присуствују лекарском прегледу, на захтев лекара. Међутим, податак о томе да је лекар захтевао присуство полицијских службеника се посебно не евидентира. Такође, у виду у документацију утврђено је да се у једном предмету налазе извештаји лекара специјалисте о здравственом стању, који нису од значаја за третман задржаног лица.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПС Алексинац ће обезбедити да полицијски службеници у записнику о задржавању лица писмено констатују податак о томе да су на захтев лекара били присутни лекарском прегледу задржаног лица.

У ПС Алексинац, полицијски службеници неће у предмете о задржавању улагати медицинску документацију задржаних лица. Извештаји лекара даваће се прегледаном задржаном лицу.

Полицијски службеник ће од лекара који је прегледао лице затражити податке о евентуалној потреби специфичног поступања према задржаном лицу имајући у виду његово здравствено стање, односно ради омогућавања остваривања његовог права на здравствену заштиту (нпр. посебна исхрана, лекови, терапија, одвођење на специјалистички преглед и сл.).

У вези са добијеним информацијама полицијски службеник ће сачинити службену белешку коју ће одложити у предмет о задржавању лица.

8. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се свим задржаним лицима обезбеде информације, укључујући и у писаном облику на одговарајућем језику који разумеју, о својим правима од самог почетка њиховог задржавања.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима полицијских службеника са којима је тим НПМ разговарао и према евиденцијама у које је извршио увид, задржана лица се о разлозима задржавања и својим правима по правилу усмено обавештавају најкасније у тренутку довођења у полицијску станицу. Констатација да је лице поучено о својим правима уноси се у записник о задржавању. Пријем обавештења о правима лице потписом потврђује. У случајевима када лица одбију да приме ово обавештење или да одбију да потписом потврде да су га примила на писаном обавештењу о правима полицијски службеник бележи да је лице одбило да прими писано обавештење или да је одбило да потписом потврди да га је примило.

Увидом у предмете о задржавању утврђено је да су се писана обавештења налазила у њима, да су била потписана или је на њима стајала напомена да је лице одбило да потпише.

9. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму делотворне кораке за стварање јединственог електронског система евиденције о задржавању лица који је свеобухватан и делотворан за евидентирање горе наведених информација о времену које задржано лице проведе у полицијској станици.

НАЛАЗ НПМ:

Увидом у записнике о задржавању лица НПМ је утврдио да се поступа по наведеној препоруци. Постоји јединствен електронски систем евидентирања података од значаја за поступање према задржаном лицу и остваривању његових права током задржавања, у којем се евидентирају све информације о времену које задржано лице проведе у полицијској станици, као и све активности у вези са задржаним лицем.

10. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу услова и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.

НАЛАЗ НПМ:

У ПС Алексинац се задржавају лица по Закону о прекршајима и Закону о безбедности саобраћаја на путевима, док се лица по Закону о кривичном поступку задржавају у просторијама за полицијско задржавање у Казнено поправном заводу у Нишу. ПУ Алексинац располаже са једном просторијом за задржавање, која се налази у непосредној близини дежурне службе. Просторија је под видео надзором, а видео записи се чувају преко месец дана. Обавештење да је просторија под видео надзором је видно истакнуто.

Иако је просторија опремљена, хигијена задовољавајућа, као и доток природне светлости и свежег ваздуха, иста није у складу са важећим стандардима у односу на своје димензије (распон од зида до зида). Просторија је у површини у облику „троугла“, тако да задржано лице има минимални простор за кретање у делу испред врата.

НПМ скреће пажњу на чињеницу да је у Извештају дел. бр. 18085 од 17. маја 2016. године указао на овај недостатак и с тим у вези упутио препоруку Министарству унутрашњих послова да предузме мере и активности у циљу обезбеђења просторије за задржавање у ПС Алексинац, у складу са важећим стандардима.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије информације о активностима које ће бити предузете поводом поступања по овој препоруци.

11. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет понавља своју препоруку да треба предузети кораке да се обезбеди да сва задржана лица добијају воду и храну, укључујући бар један комплетан оброк, у одговарајућим временским размацама, као што је предвиђено прописима Републике Србије. Такође, лица задржана у полицији 24 часа или дуже треба да имају могућност да изађу у шетњу.

НАЛАЗ НПМ:

Свим задржаним лицима је доступна вода за пиће и обезбеђена исхрана. Храна за задржана лица се углавном обезбеђује преко Управе, односно преко ресторана у ПУ Ниш. У свим записницима о задржавању лица у које је мониторинг тим НПМ извршио увид затечени су подаци о томе да је лицу понуђен оброк, односно да је обедовало или да је одбило понуђени оброк.